

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1930 kl. 12 m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion (I: 224) om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 224, har herr *Ryden* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida icke föreskrifter böra utfärdas om att sökande till lärartjänst vid folkskola, som av skolråd förelägges undervisningsprov, skall av vederbörande skoldistrikt erhålla gottgörelse för sina med provets avläggande förenade resekostnader.

Beträffande motiveringen tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Första kammarens första tillfälliga utskott har i vederbörlig ordning infortrat utlåtande över motionen från skolöverstyrelsen ävensom berett centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund tillfälle att till utskottet inkomma med yttranden i ämnet; och äro skolöverstyrelsens utlåtande samt de av nämnda sammanslutningar avgivna yttrandena, till vilka här hänvisas, såsom bilagor fogade vid detta utlåtande.

*Infortrade
yttranden.*

Första kammarens första tillfälliga utskott har i sitt med anledning av motionen avgivna utlåtande, nr 5, anfört följande:

»Såsom motionären erinrat finnas i gällande författningar icke några reglerande föreskrifter i fråga om gottgörelse åt sökande till folkskollärartjänst för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. Emellertid synes det vara gängse praxis, att skoldistrikt, som förelagt sökande undervisningsprov, ersätter den provande hans resekostnad. Endast i ett jämförelsevis ringa antal fall torde däremot förekomma, att dylik gottgörelse icke lämnas.

Den föreliggande frågan har således en jämförelsevis liten räckvidd.

Såsom av de i ärendet inhämtade yttrandena framgår kunna beaktansvärda skäl anföras såväl för som mot det av motionären gjorda yrkandet. Med hänsyn särskilt till vad landskommunernas förbund anfört, synes tvekan kunna råda angående angelägenheten av att de av motionären ifrågasatta föreskrifterna komma till stånd. Å andra sidan lärer ej kunna bestridas, att nu rådande för-

*Första kam-
marens första
tillfälliga ut-
skott.*

hållanden i enskilda fall kunna vålla de sökande viss ekonomisk olägenhet och att detta har sin grund däri, att reglerande föreskrifter saknas. Med hänsyn härtill och då motionärens yrkande allenast innebär, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning skulle taga förevarande fråga under övervägande, har utskottet ansett sig kunna tillstyrka, att frågan genom en riksdagens skrivelse underställes Kungl. Maj:t för närmare prövning.

Utskottet får alltså hemställa, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under övervägande, huruvida icke föreskrifter böra utfärdas därom, att sökande till lärartjänst vid folkskolor, som av skolråd förelägges undervisningsprov, skall av vederbörande skoldistrikt erhålla gottgörelse för sina med provets avläggande förenade resekostnader.»

*Första kam-
marens beslut.*

Första kammaren biföll vad dess första tillfälliga utskott hemställt med den ändring, att mellan orden »förenade» och »resekostnader» insköts ordet »direkta».

Sedan detta beslut delgivits andra kammaren, hänvisade denna kammare ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet.

Av motionen och de över densamma inhämtade yttrandena framgår, att den praxis utbildat sig, att skoldistrikt, som kallat sökande till folkskollärartjänst att avlägga undervisningsprov, i det stora flertalet fall redan ersätter den provande hans resekostnader. I ett mindre antal fall lämnas emellertid icke sådan gottgörelse. De av motionären påyrkade reglerande föreskrifterna skulle således komma att ålägga alla kommuner, som kalla sökande till provs avläggande, att ersätta dessa deras resekostnader.

I likhet med första kammarens första tillfälliga utskott finner utskottet det i och för sig ingalunda oskäligt, att sådan ersättning utgår. Emellertid vill utskottet först fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att här ifrågasatt kategori av befattningshavare icke är den enda, för vilken frågan är av betydelse. Så ha exempelvis provande till prästerliga församlingstjänster icke rätt till ersättning för sina med avläggande av predikoprov förenade resekostnader. Därest frågan om folkskollärarnas ställning i detta avseende skulle upptagas till utredning, borde densamma därför enligt utskottets mening icke behandlas isolerad utan prövas i sammanhang med likartade frågor för andra tjänstemannagrupper. En sådan mera omfattande utredning ifrågasattes emellertid icke i motionen.

Frånsett frågans sammanhang med andra likartade finner utskottet det tvivelaktigt, huruvida här ifrågasatta föreskrifter i och för sig äro av behovet påkallade eller ens skulle vara lämpliga. Varken i motionen eller i de avgivna yttrandena påvisas, att några mera påtagliga missförhållanden på området föreligga. Såsom svenska landskommunernas förbund i sitt avstyrkande utlåtande över motionen framhållit, är det också mycket tvivelaktigt, huruvida dylika

föreskrifter skulle vara till fördel för lärarvalet. För hårt skattetyngda eller eljest ekonomiskt svaga skoldistrikt skulle de kunna leda till att skoldistriktet med hänsyn till de med provet förenade kostnaderna föredroge att förrätta lärarval utan att dessförinnan kalla de sökande till prov, varigenom bestämmelserna även ur lärarnas synpunkt skulle kunna bli menliga.

Slutligen vill utskottet också framhålla, att utskottet finner skäl föreligga att avvakta erfarenheterna av de nya bestämmelser, som ett eventuellt bifall till det i Kungl. Maj:ts proposition nr 100 till årets riksdag framlagda förslaget till lag om skolstyrelse skulle medföra. Genom dessa bestämmelser kan en förskjutning tänkas uppstå i fråga om undervisningsprovets omfattning och betydelse.

I anslutning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut

Stockholm den 13 maj 1930.

På utskottets vägnar:

ERIK W. LJUNG.

Närvarande vid ärendets slutbehandling inom utskottet: herrar *Ljung, Mogård, Mårtensson, Persson* i Grytlerud, *Weijne**, *Johansson* i Bro, *Hammarlund, Thomson**, *Hollertz* och *Björling*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer

- 1) av herrar *Weijne* och *Thomson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i ärendet fattade beslut;
- 2) av herrar *Mårtensson* och *Hollertz* mot vissa delar av motiveringen.

Utlåtande av skolöverstyrelsen.

Till riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 21 februari 1930 har Kungl. Maj:t anbefallt Skolöverstyrelsen att till riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott inkomma med av utskottet begärt utlåtande över en av herr Rydén i första kammaren väckt motion, nr 224, om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov.

Överstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Bestämmelsen att skolrådet äger att kalla en eller flera av till ledig folkskol-läraryrbesättning anmälda sökande att avlägga undervisningsprov intogs första gången i 1882 års folkskolestadga. I den år 1897 utkommande förnyade stadgan för folkundervisningen i riket kompletterades bestämmelsen med den ännu gällande föreskriften, att uraktläthenhet att fullgöra förelagt undervisningsprov icke finge utgöra hinder för sökande att vid tjänstens tillsättande komma i åtanke.

Att frågan om ersättning för de kostnader, som föranledas av resor till sådana lärarprov, icke blivit genom någon allmän föreskrift reglerad torde måhända sammanhånga med den löslighet i det hela, som utmärker lärarproven såsom ett led i förfarandet vid tillsättning av folkskollärartjänster. Författningsbestämmelserna angående proven giva, som synes, utrymme för en viss godtycklighet både i fråga om skoldistriktens åtgärd att förelägga prov och beträffande skyldighet för lärare att efterkomma sådant föreläggande. Men även i sådana fall, då avläggande av prov i och för erhållande av tjänst äro av mera obligatorisk karaktär, t. ex. för prästerskapet, har det icke ifrågasatts, att resekostnadsersättning skulle tillerkännas de provande. Det samma gällde för läroverkslärarna på den tid, då provs avläggande krävdes för erhållande av befattning vid allmänt läroverk.

Tydligt är, att föreläggande av prov från det allmännas sida betraktats såsom en förmån för den sökande, som därigenom erhöle tillfälle att efter förmåga göra sig gällande och stärka den möjlighet till befordran, som yppat sig. Överstyrelsen känner icke till, i vilken utsträckning det förekommer, att skoldistriktet lämna reseersättning åt lärare, som föreläggas att avlägga prov. Det har på förfrågan upplysts, att sådan ersättning icke lämnas av Stockholms folkskole-direktion, som årligen kallar ett avsevärt antal sökande lärare och lärarinnor från rikets olika delar att avlägga undervisningsprov. Härav torde framgå, att det icke alltid är de i ekonomiskt avseende sämst ställda skoldistriktet, som urakt-låta att lämna reseersättning åt provande lärare. Skulle genom lagstiftning skoldistriktet åläggas ersättningsskyldighet, är det sannolikt, att tillämpningen av den skolrådens medgivna rätten att kalla sökande till lärartjänster att avlägga undervisningsprov komme att väsentligen inskränkas.

De synpunkter och erinringar, som Överstyrelsen nu anfört, synas närmast tala emot ett åläggande för skoldistriktet i den i motionen angivna riktningen. Emellertid kan det å andra sidan icke förnekas, att de av motionären framförda synpunkterna äro beaktansvärda. Att det måste utgöra en betydande tunga för lärarna att nödgas vidkännas stora kostnader för långa och kanske upprepade resor för avläggande av prov är uppenbart. Kännbarast blir det i varje fall för de längst bort boende. Då den stora kostnaden nödgär en sökande att avstå från

kallelse till prov, löper han den risken att stå sig sämre vid valet än den, som kunnat resa och avlägga prov. I de många fall, då jämlikt Kungl. Maj:ts stadga den 4 maj 1894 (nr 20) huru förfaras skall vid tillsättning av folkskollärartjänst jämte därmed förenade organist- och klockarbefattningar kombinerat prov för lärar- och organistbefattning skall avläggas, lära i praktiken proven knappast bliva av så frivillig natur från vare sig församlingens eller de sökandes sida.

I detta sammanhang vill Överstyrelsen erinra därom, att frågan om reseersättning för folkskollärare blivit föremål för lagstiftningsbestämmelser, då lärare i vissa fall erhåller förordnande såsom vikarie. Tydligt har det ansetts obilligt att en lärare, som erhåller ett vikariat, ofta kanske med en avlöning som icke ens räcker till täckande av resekostnaderna fram och åter från hemorten, skall själv vidkännas dessa kostnader. I kungl. kungörelsen den 16 september 1918 (nr 760) angående avlöning åt lärare vid folk- och småskolor m. m. föreskrives därför i § 8 mom. 2, att åt vikarie för lärare, som är tjänstledig på grund av sjukdom, bör skoldistriktet lämna gottgörelse för resekostnad, där sådan ifrågakommer. Formuleringen av denna bestämmelse är visserligen ganska vag och lämnar icke garanti för att sådan reseersättning alltid lämnas. Den innebär emellertid en uppfordran till att så bör ske.

Avgörande för ställningstagandet till den av motionären hävdade meningen, att skoldistriktet skulle åläggas att bestrida resekostnaderna för lärare, som kallas att avlägga undervisningsprov, bör enligt Skolöverstyrelsens mening vara icke blott hänsynen till de obehörade lärarnas berättigade intressen utan också det värde de nu gällande bestämmelserna om provs avläggande vid tillsättning av lärarbefattningar må anses äga för skoldistriktet, varom Överstyrelsen ej är beredd uttala ett på tillräcklig kännedom om nu rådande praxis grundat omdöme.

Stockholm den 14 mars 1930.

OTTO HOLMDAHL.

Sven Nylund.

Gustaf Redelius.

Bil. 2.

Yttrande av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Genom skrivelse den 15 februari 1930 har första kammarens första tillfälliga utskott berett centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening tillfälle att till utskottet inkomma med utlåtande över en i första kammaren väckt motion, nr 224, om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. Centralstyrelsen får i anledning därav anföra följande.

Som av motionären angivits finnas inga laga föreskrifter om huru skall förfaras ifråga om resekostnadsersättning åt lärare, som på anmodan av skoldistrikt avlagt undervisningsprov. Ej sällan inträffar därför, att lärare, som på skolråds anmodan avlagt ifrågavarande prov, själv får vidkännas alla med pro-

vet förenade kostnader. Dessa utgifter kunna understundom för den sökande läraren bliva särdeles betungande. Centralstyrelsen har sig bekant fall, då detta haft till följd att lärare, som kallats till prov, icke ansett sig kunna påtaga sig de ekonomiska utlägg, provet krävt. Visserligen förlorar ej sökande, som uteblivit från undervisningsprov, sin valbarhet, men givetvis komma förhållandena att ställa sig ogynnsammare för den, som ej infinner sig till prov, gentemot den, som varit i tillfälle att göra sig personligt känd på platsen. Vidkännandet av här ifrågakarande resekostnader måste även för lärarna verka ojämnt och därför orättvist i det en bättre situerad lärare eller en närboende sökande kommer i en gynnsammare ställning än den, vars ekonomi är mindre god eller som på grund av sin från platsen mera avlägsna bostadsort måste räkna med drygare resekostnader. Här bör även särskilt erinras om betydelsen av dessa utgifter för de unga, oftast skuldsatta lärarna, som antingen äro arbetslösa eller endast åtnjuta inkomster av kortare vikariat. För de skilda skoldistrikten torde ett åläggande att utbetala resekostnadsersättning i berörda fall bliva i det hela en obetydlig utgift, under det samma kostnader för den enskilde läraren ofta kunna bliva ett kännbart utlägg och ett väsentligt hinder vid sökandet av anställning.

Centralstyrelsen, som sålunda i likhet med motionären anser önskvärt, att frågan om resekostnadsersättning åt lärare vid avläggande av undervisningsprov av Kungl. Maj:t upptages till övervägande, vill med framhållande av frågans betydelse uttala förhoppning om att motionen måtte vinna riksdagens bifall.

I detta ärendes behandling hava hrr Värner Rydén, J. P. Johansson och Ruben Wagnsson ej deltagit.

Stockholm den 10 mars 1930.

Å centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolläraryörening vägnar:

EDVIN STÅLFELT.

Gustav Storgård.

Bil. 3.

Yttrande av svenska stadsförbundet.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

I skrivelse den 15 nästlidne februari har första kammarens första tillfälliga utskott lämnat Svenska stadsförbundet tillfälle att till utskottet inkomma med utlåtande över en av herr Rydén inom första kammaren väckt motion, nr 224, om beredande åt sökande till folkskolläartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov. Med anledning härav får förbundets styrelse anföra följande.

Styrelsen saknar närmare upplysningar, i vilken utsträckning undervisningsprov av förevarande slag bruka påkallas i städer och övriga samhällen, som äro anslutna till Stadsförbundet, och i vad mån ersättning där brukar lämnas för resekostnader, föranledda av proven. Styrelsen är därför ej i tillfälle att lämna några bidrag till belysande av frågan, huruvida generella bestämmelser rörande rätt till sådan reseersättning kunna anses behövliga eller lämpliga. Det synes emellertid böra erinras, att avläggande av liknande prov utan rätt till reseersätt-

ning författningsenligt påkallas också för andra tjänster, t. o. m. såsom oundgängligt villkor för att sökande skall kunna ifrågakomma vid tjänstens tillsättning. Vad angår andra befattningar, kan styrelsen därjämte upplysa, att ansökningsprövande kommunala myndigheter ofta anse sig böra grunda sitt avgörande på personliga intryck av en eller annan av de sökande, varigenom det blir praktiskt taget nödvändigt för denne eller dessa att underkasta sig kostnaderna för ett besök på ort och ställe. Under sådana förhållanden torde det i alla händelser icke kunna anses självfallet, att sökande till folkskollärartjänst borde vara tillerkänd den rätt till reseersättning, som motionen åsyftar.

Styrelsen finner sig icke böra avstyrka en utredning i ämnet. I anslutning till det redan anförda förutsätter styrelsen, att vid en sådan utredning blir beaktat, om bestämmelserna angående undervisningsprov vid tillsättning av folkskollärartjänst i särskilt hög grad — vid jämförelse med andra befattningar — medföra kostnader av förevarande slag.

Stockholm den 28 mars 1930.

För Svenska stadsförbundets styrelse:

A. BORGSTRÖM.
Dess ordförande.

Sixten Humble.

Bil. 4.

Yttrande av svenska landskommunernas förbund.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Då Svenska Landskommunernas förbund beretts tillfälle att till utskottet avgiva yttrande över en av herr Rydén i första kammaren väckt motion nr 224 om beredande åt sökande till folkskollärartjänst av gottgörelse för resekostnader i samband med avläggande av undervisningsprov, får förbundets styrelse anförda följande.

Motionären framhåller, att den praxis i allmänhet torde hava utbildat sig, att skoldistriktet ersätter den provande för med provet förenade resekostnaderna. Detta äger måhända i viss utsträckning sin riktighet. Det är nog mindre kommuner, som mera sällan tillsätta nya lärare, och ekonomiskt svaga kommuner, vilka ej frivilligt tillmötesgå med resekostnadsersättning i berörda avseende. Under sådana förhållanden kan det ju synas, som vore det lämpligt att lagfästa den sålunda utbildade praxis för att få likformighet till stånd. Styrelsen är emellertid mycket tveksam, om behov av en sådan lagstiftning verkligen gör sig gällande och om det ens kan vara lämpligt att ålägga kommunerna att utgiva dylik resekostnadsersättning. Ett lärareval är en akt, som båda parterna, skoldistriktet och läraren, ha intresse utav. Att då i lag föreskriva, att alla kostnader, som äro förenade med platsens tillsättande, skola bekostas utav den ena parten, kan knappast anses lämpligt. Då en lärare kallas att avlägga undervisningsprov, är detta inget åläggande, som sökanden *måste* underkasta sig, utan läraren är i sin fulla rätt att avstå från det tillfälle, som beredes honom att avlägga prov. De missräkningar, som för lärarna kunna uppstå på grund av att reseersättning ej utgår, synas kunna reduceras till ett minimum, då de ju

på förhand böra kunna förvissa sig om, huruvida reseersättning utgår eller ej. Det av motionären anförda exemplet får väl anses såsom ett sådant undantag, som knappast kan läggas till grund för en lagstiftning. I och för sig strider det heller icke mot den allmänna uppfattningen av vad som är rätt och billigt, att en person, som söker en befattning, själv bestrider de kostnader, som äro förknippade med ådagaläggandet av vederbörlig kompetens. Så är t. ex. fallet med prästerna, vilka själva få bestrida sina med provpredikan förenade kostnader.

Det är för övrigt mycket tvivelaktigt, om en dylik föreskrift kan vara till fördel för lärarevalet. Om skoldistrikt, som är hårt skattetyngt eller eljest lever under små omständigheter, skulle bliva skyldigt att bestrida lärarnas kostnader för resor för undervisningsprovs avläggande, är det icke uteslutet att de hellre avstå från provet och förrätta valet med ledning enbart av betygen, med det resultat, att valet icke alltid faller på den läraren, som efter ett avlagt prov skulle hava korats. Fråga är därför, om en dylik bestämmelse, vilken givetvis skulle komma att begränsa de fall, då undervisningsprov skulle begäras, ens ur läraresynpunkt kan vara önskvärd.

Det kan också ifrågasättas, om det ur psykologisk synpunkt är till fördel för skolan att vidga gränserna för skoldistriktens ekonomiska förpliktelser vis à vis lärarna. Detta bör i all synnerhet undvikas, då, som i detta fall, behovet av en sådan åtgärd synes vara synnerligen minimalt.

Då styrelsen för sin del icke kan finna, att något egentligt behov av de åtgärder, som motionären i sin motion ifrågasätter, föreligger, kan den icke heller anse en utredning i saken vara av behovet påkallad.

Stockholm den 20 mars 1930.

Å styrelsens för Svenska landskommunernas förbund vägnar:

Sv. BENGSSON.

J. A. Zander.